

УДК 821.161.2.Л.Українка

DOI 10.18372/2786-5487.1.16653

Присяжнюк Оксана

кандидат філологічних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури,
м.Київ, Україна

**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ТЕМ
З ТВОРЧОСТІ КЛАСИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
(НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ)**

Анотація. У статті розглядаються важливі методичні аспекти викладання тем з творчості класиків української літератури для студентів-філологів на прикладі поезії з циклу «Хвиля» Лесі Українки.

Ключові слова: аналіз, образ, ідея, проблематика.

Annotation. The article considers important methodological aspects of teaching topics from the works of classics of Ukrainian literature for students of philology on the example of poetry from the series "Wave" by Lesya Ukrainka.

Key words: analysis, image, idea, problems.

Вивчення творчості класиків української літератури потребує сьогодні нового, дещо переосмисленого підходу. Зосібна визначний і різноманітний творчий доробок Лесі Українки донині не має повного літературознавчого аналізу. Саме це необхідно враховувати при вивченні творчості поетки на філологічних факультетах вітчизняних вишів. Адже, константне у своєму естетико-ідеологічному поступі українське літературознавство наразі не напрацювало цілісного філософсько-художнього аналізу творчості цієї відомої поетеси.

Не зважаючи на те, що її творчість свого часу інтерпретувало багато дослідників, передусім — В. Іваненко, А. Костенко, Л. Мірошніченко,

М. Олійник, С. Павличко, все ж надзвичайно обдарована й культурологічно різностороння особистість письменниці цілковито не вивчена вітчизняною критикою, власне як і вітчизняною філософською думкою.

У цій праці ми спробуємо закрити лише деякі пробіли українського літературознавства. Мета нашого дослідження – охарактеризувати один із маловивчених етапів поетичної творчості Лесі Українки – кримський період 1907 – 1908 років, бо так склалася доля мисткині, що «вона ж змушена була все жити на чужині або на курортах, у сторонах, хоч багатих на сонце і тепло...» [1, с. 3]. Ця остання Лесина подорож до Криму високохудожньо представлена ліричним циклом «Хвиля», де перша поезія «За горою блискавиці...» – ліричний опис серпневої грози у затоці Балаклави.

На наше переконання, цей твір представляє особливий філософсько-естетичний інтерес і як наслідок — складний художній аналіз вірша (саме таким він — аналіз — може виявитися для студента). Якраз цим і обумовлений наш вибір означеної поезії як об'єкту дослідження.

Передусім слід звернути увагу студентів на те, що так званий пролог цього вірша спонтанно й неочікувано формує для реципієнта концептуальний настрій циклу, розкриваючи філософські, етико-соціальні проблеми буття, що найбільш співзвучно з мистецькими проєкціями І.Франка, який, створивши поему «Мойсей», вважав за доцільне написати до неї пролог для ідейно-художнього увиразнювання свого твору.

Також важливим є те, що смислове й синтаксичне значення кожної строфи аналізованої Лесиної поезії оптимальне. Усі останні рядки строф коротші за попередні. Вони – тристопні, начебто усічені, як певна недоговореність, натяк несказаних переживань ліричної героїні. Так вірш сповнюється розміреністю ритму, мелодійною послідовністю звуків, естетичною довершеністю. Інтонації поезії помірні, навіть стримані, хоч подеколи акцентно текст вимагає урочистості для відтворення замислу письменниці.

Варто звернути студентську увагу на те, що зміст поезії ідейно сповнений і формально представлений п'ятьма катренами хорейної будови, а точніше

чотирьохстопним хореем, що відповідно (тобто — структурно правильно) доповнений пірихієм. Така доволі традиційна в українській ліриці строфічна будова вірша здається, а швидше виступає, майже бездоганною, практично сакраментальною і в хрестоматійній виразності поезії Лесі Українки.

Плинна розповідь поступово кристалізує філософський зміст ліричного опису. Наявні супротивні філософські символи світла й тьми мисляться тут як вже традиційні в художній образності Лесі Українки, наскрізні для всього ліричного циклу.

Центральний філософсько-естетичний образ вірша – блискавиця – алегоричний; це – уособлення ідеї боріння та перемоги як провидіння національно-суспільних змін. Він плавно переростає у загально відому ідею поезії як виду мистецтва – «горіння» митця як вияв діяльного буття, як заклик до активності у боротьбі заради перетворення світу. У художньому зображенні ця блискавиця – з «бистрими очима», вона проникає у морську стихію «срібними мечами». Така висока метафоричність увиразнює підтекст твору, кристалізує у поетичних рядках його головну думку – «прозріння» людства (у широкому гуманістичному потрактуванні ідейності поезії як смислотворчої функції мистецтва) й необхідність зрушень на батьківщині (як соціально-етнічний або суспільно-національний аспекти творчості поетеси).

Зрозуміло, що такі ідейні аспекти вірша Лесі Українки «За горою блискавиці...» адекватні суспільній концепції української літератури загалом. Як бачимо, тип романтичного мислення поетеси не суперечить художній правді та не зраджує життєвої правди. Публіцистичний пафос і героїчна «полум'яність» аналізованого твору відповідають загальному піднесеному настрою ліричного циклу «Хвиля» і кристалізують його неоромантичний лад.

Розглянута нами поезія – безперечно не просто художньо довершене, високо мистецьке зображення невідкладного моря, що подано символічно й так само символічно сприймається реципієнтом. Це – звісно не тільки ліричний опис кримської природи, з невідлучними від неї бурями й штормами, а передусім – філософське переосмислення побаченої чи уявної картини природної стихії,

алюзії тривожного стану небайдужої душі, життєствердної настроєності деміурга, його непогамовної енергії, відображення унікальних миттєвостей його духовного буття, зрештою цікавий образний світ поетового «я».

Цей програмовий, хрестоматійний вірш розкриває магістральну ідею не лише ліричного циклу «Хвиля» Лесі Українки, а й інтегрує в собі філософські ідеї неоромантизму, екстраполюючи їх на майбутнє української держави, народу. Тому при аналізі поезії такого високого зразка варто глибоко проникати у саму суть речей, причому з різних ракурсів означеної проблеми, користуючись різними методами та прийомами аналізу художньої дійсності. Це і є головним завданням викладача при розгляді подібної тематики з курсу української літератури.

Список використаних джерел

1. Костенко А.І. Леся Українка: Художньо-документальна біографія. Київ: Дніпро, 1985. 393 с.
2. Павличко С. Теорія літератури. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 679 с.
3. Українка Леся. Кримські спогади: Вірші поеми, проза, листи. Сімферополь: Таврія, 1986. 304 с.